

**Kõne** on lapse arengu seisukohalt väga oluline. Kõne areneb aga igal lapsel natuke erinevalt. Mõni laps õpib rääkima kiiremini, mõni aeglasemalt. Selles materjalis on välja toodud soovituselaste kõne arengu toetamiseks. Neid võtteid saavad kasutada kõik lapsega kokku puutuvad täiskasvanud.

## Soovitused lapse kõne arendamiseks

- Lapse arenemiseks on kõige olulisem **koostegevus täiskasvanuga**.
- **Täiskasvanu kõne** on lapsele eeskujuks rääkima hakkamisel. Oluline on jälgida järgnevat:
  - kasuta lapsele tuttavaid sõnu;
  - kasuta aeglasemat kõnetempot;
  - räägi lapsega sellest, mida ta hetkel teeb ja tajub;
  - tee kõnesse pause ja ole ilmekas;
  - korda ütlust mitu korda;
  - saada lapse tegevust oma kõnega, kasuta selleks lühikesi lauseid ja küsi lihtsaid küsimusi (vaata näiteid tabelist).
- Lapsega **suheldes** pane tähele järgnevaid **soovitusi**:
  - kui laps ütleb mõne sõna, siis laienda tema ütlust; kui laps eksib, siis paranda (vaata tabelist);
  - suheldes vaata lapsele silma;
  - anna lapsele aega end väljendada;
  - reageeri igale lapse suhtlusaktile;
  - kui laps tuleb omal viisil toimel, ära räägi tema eest;
  - lase lapsel mängu juhtida (tegele selle asjaga, millest laps huvitub/välja valib);
  - suhtle lapsega samal tasandil, nt istu lapsega koos põrandale mängima.

## Mõned näited, kuidas tegevuse käigus lapse kõnet arendada

**Õues jalutamine.** Lapse kõne on võimalik arendada õues jalutamise, mängimise ja muude igapäevaste toimingute ajal. Jalutuskäik on hea võimalus lapsele kommenteerida ümbruses toimuvat, samal ajal nende asjadele osutades. Näiteks: *Vaata, kui suur punane auto. Päike tuli välja. Teised lapsed ka jalutavad* jne. Kui laps istub kärus, siis jälgi, et ta istuks näoga sinu poole. Niiviisi laps näeb sind ning sul on parem võimalus temaga suhelda.

**Mängimine koos lapsega.** Lapsega koos mängides on oluline: räägi sellest, mida laps parajasti teeb, ütle samu asju mitu korda, suuna last sinu öeldut järgi kordama ja abista last tegevusel. Järgnevalt on kirjeldatud kahte võimalikku mänguviisi.

- Lapsel on mõmmi. Vanem: „Mõmmi hüppab hopp-hopp!“ Laps hüpitab samal ajal mõmmit. Vanem: „Nüüd mõmmi magab norr-norr!“. Laps paneb mõmmi magama. Korda sama ütlust mitu korda. Jätkake mängu erinevate tegevustega (sööb, joob, kõnnib, istub, pissib jne).
- Lapsel on mõmmi, kiisu, jänku. Vanem: „Kiisu hüppab hopp-hopp!“ Laps hüpitab samal ajal kiisut. Vanem: „Nüüd jänku hüppab hopp-hopp!“. Laps hüpitab jänkut. Vanem: „Mõmmi hüppab hopp-hopp!“. Laps hüpitab mõmmit. Korda sama ütlust mitu korda. Võtke mängu uusi tegelasi.

**Raamatu vaatamine.** Laps istub sinu süles või samal tasandil (mõlemad põrandal/pikutavad voodis/istuvad diivani peal) ja vaadake koos raamatut. Esialgu ei pea lapsele raamatust teksti ette lugema, pigem vaadake koos pilte ja kommenteerige neid.

Kui laps veel ei räägi:

- kommenteeri pilte, samal ajal osuta neile;
- osuta lapse sõrmega pildile, samal ajal kommenteeri;
- küsi: „Näita, kus on ...?“, laps näitab, sina sõnastad (nt: „Jaa, siin on kutsu!“). Kui laps ise ei osuta objektile, näita lapse sõrmega õiget pilti ja ütle sõna. Kui laps osutab teisele objektile, ütle see, millele ta osutas (nt: „Kiisu“). Seejärel näita lapse sõrmega õiget pilti ja sõnasta (nt: „Aga siin on kutsu“.)

Kui laps räägib:

- osuta pildile ja esita suunavaid küsimusi (Kes see on? Mida .... teeb? Mis tal seljas on? Mida ta joob? Kus .. on?);
- kui laps vastab esitatud küsimusele, siis sina laienda ja vajadusel paranda lauset (vaata näiteid tabelist).

## Kasulik materjal

- Raamat „Lapse kõne arendamine“, autorid M. Hallap ja M. Padrik.
- Eesti Logopeedide ühingu kodulehekülj www.elu.ee. Õppematerjalide valikust leiad huvitavaid vahendeid, mille abil lapse kõne arendada.
- Erinevad pildi- ja juturaamatud, mänguasjad

## Tabel: Soovitused täiskasvanu kõne osas

| Soovitus                              | Näide  |
|---------------------------------------|--|
| Täiskasvanu kõne on lapsele eeskujuks | <i>Täiskasvanu mängib koos lapsega ja võtab mänguasju:</i><br>See on konn. Konn hüppab.<br>Kes see on? See on tita. Tita nutab. Kutsu jookseb.                                     |
| Saada oma kõnega lapse tegevust       | <i>Laps mängib mänguasjadega.</i><br>T: Mida karu teeb? Karu laulab mömm-mömm. Mida karu nüüd teeb? Karu istub.  |
| Küsi lapselt küsimusi                 | T: Kas karu istub või jookseb? (istub) Jah, karu istub toolil.   |
| Laienda lapse ütlust                  | L: Tita pii.<br>T: Tita joob piima.<br><br>L: Änku?<br>T: Jah, see on jänku. Jänku hüppab hop-hop!   |
| Paranda lapse ütlust                  | L: Mõmmi tudu.<br>T: Jah, mõmmi (tudub) magab.<br><br>L: Kiisu pese.<br>T: Kiisu pese? Kiisu peseb.<br><br>L: Jänku hüppa.<br>T: Jänku hüppab. Aga see jänku magab. Mina ka hüppan |



### Toredat arendamist!

Vajadusel pöördu logopeedi või eripedagoogi vastuvõtule

**Hariduse Tugiteenuste Keskusesse**

Tähe tn 56, 50103 Tartu

telefon: 7461000, e-mail htk@tartu.ee

www.tugiteenused.tartu.ee

Materjali koostasid Siiri Karm ja Keiti Kungla



Hariduse Tugiteenuste Keskus

## Soovitusi väikelapse kõne arendamiseks

